

بررسی میزان آگاهی پرسنل و دانشجویان از اصول اخلاق حرفه‌ای در حیطه‌های ارتباطی، قانونی و اخلاقی

ناهید محمدی^۱، نازنین غلامی^۲، صادق رضایی^۳، مریم زنگنه^۴، مرتضی شهناوی^۵، قدرت الله روشنایی^۶، آرزو شایان^{۷*}

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱۲/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۲۳

چکیده

مقدمه: یکی از ابعاد اخلاق پزشکی، رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای در ارائه مراقبت‌هاست. اخلاق حرفه‌ای، مجموعه‌ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری است که رفتار افراد و گروه‌ها را تعیین می‌کند و آگاهی و شناخت حیطه‌های آن بسیار حائز اهمیت است. این مطالعه با هدف تعیین میزان آگاهی پرسنل و دانشجویان از اصول اخلاق حرفه‌ای در حیطه‌های ارتباطی، قانونی و اخلاقی انجام شد.

روش‌ها: پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-مقطعی است که بر روی ۳۳۰ نفر از پرسنل پرستاری و مامایی و اتاق عمل و ۷۶ دانشجوی پرستاری و ۷۴ دانشجوی مامایی و ۳۹ دانشجوی اتاق عمل در سال ۱۳۹۵ به روش نمونه‌گیری در دسترس انجام شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌ای دو بخشی بود که بخش اول حاوی اطلاعات دموگرافیک و بخش دوم مربوط به سنجش آشنایی از اصول اخلاق حرفه‌ای در حیطه‌های اخلاق حرفه‌ای، قانون و مقررات و ارتباطی بود. برای تعیین اعتبار علمی پرسشنامه از شاخص روایی محتوی استفاده شد. ضریب پایایی سؤالات با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ در گروه دانشجویان و پرسنل پرستاری و مامایی (۰/۸۲) و در گروه دانشجویان و پرسنل اتاق عمل (۰/۷۷) تعیین گردید. داده‌ها از طریق آمار توصیفی و آنالیز همبستگی و آزمون کای دو و با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که در گروه پرسنل و دانشجویان پرستاری و مامایی میزان آگاهی در ۳ حیطه ارتباطی و قانونی و اخلاق - حرفه‌ای در سطح متوسط، و در گروه پرسنل و دانشجویان اتاق عمل میزان آگاهی در این ۳ حیطه در سطح خوب برآورد شد. طبق آزمون مجذور کای دو، از بین متغیرهای مورد بررسی در گروه پرسنل پرستاری و مامایی و اتاق عمل، بین حیطه اخلاقی با وضعیت استخدامی و بخش مورد خدمت ($P=0/001$) و بین حیطه قانونی با سابقه کار ($P=0/003$) و بین حیطه ارتباطی با بخش مورد خدمت ($P=0/003$) ارتباط معنی‌داری وجود داشت. در گروه دانشجویان پرستاری و مامایی و اتاق عمل، بین حیطه اخلاقی با ترم تحصیلی ارتباط معنی‌داری مشاهده شد ($P=0/02$).

نتیجه‌گیری: به‌طورکل، آگاهی پرسنل و دانشجویان اتاق عمل در سطح خوب، و در گروه پرسنل و دانشجویان پرستاری و مامایی میزان آگاهی از اصول اخلاق حرفه‌ای در حد متوسط گزارش شد، لذا کلاس‌های بازآموزی ضمن خدمت در زمینه اخلاق حرفه‌ای برای آن‌ها توصیه می‌گردد.

کلیدواژه‌ها: آگاهی، پرسنل، دانشجویان، اخلاق، حرفه‌ای

مقدمه

حرفه پزشکی دارای قوانین اخلاقی می‌باشند که اصول عملکرد پرسنل آن‌ها را تشریح می‌نماید (۱، ۲).

نویسنده مسئول: آرزو شایان، گروه مامایی، مرکز تحقیقات مراقبت‌های مادر و کودک، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
arezoo.shayan2012@yahoo.com

ناهید محمدی، مرکز تحقیقات بیماری‌های مزمن در منزل، مرکز تحقیقات مراقبت‌های مادر و کودک، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران

نازنین غلامی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران

صادق رضایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران

مریم زنگنه، دانشجوی مهندسی پزشکی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

مرتضی شهناوی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران

قدرت الله روشنایی، مرکز تحقیقات مدل‌سازی بیماری‌های غیرواگیر، گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان، همدان، ایران

علی‌رغم جوان بودن علم اخلاق پزشکی به عنوان رشته دانشگاهی، مفاهیم اخلاقی در کنار علم پزشکی مطرح بوده و قدمتی به بلندی تاریخ طب دارد. سوگندنامه بقراط، مناجات‌نامه ابن‌میمون و آیین اخلاقی عقلی شیرازی از جمله متون کهنی هستند که در آن‌ها به اصولی چون رجحان حقوق بیمار به پزشک، و رعایت اصل رازداری تاکید شده است (۳). در عصر حاضر و در دنیای علوم جدید اخلاق پزشکی شاخه‌ای از اخلاق حرفه‌ای محسوب می‌شود که سعی می‌کند اخلاقیات را به صورت کاربردی در حوزه تصمیم‌گیری‌های اخلاقی در طب وارد نماید (۴). یکی از مباحث مطرح و مهم در اخلاق

میزان رعایت حقوق بیمار از دیدگاه پرستاران در سطح رضایت‌بخشی نبود (۱۵).

با توجه به این که پرستاران و ماماها در سبک زندگی حرفه‌ای خود پیوسته با مفاهیم اخلاقی درگیر می‌باشند، و از طرفی ساعات زیادی را با مددجویان و حرفه پزشکی سپری می‌نمایند و با عنایت به این‌که آشنایی از اصول اخلاقی در کیفیت خدمات درمانی نقش بسزایی دارد و تجربیات پژوهش‌گران حاکی از افزایش نارضایتی مددجویان در این زمینه است، لذا پژوهش‌گران بر آن شدند که به سنجش میزان آگاهی پرسنل و دانشجویان از اصول اخلاق حرفه‌ای بپردازند، تا با نتایج حاصل از آن در آینده بتوان در مرحله اول در فکر اصلاح آموزش و در مرحله بعدی ارائه خدمات با کیفیت مطلوب و در نتیجه در راستای رضایت‌مندی مددجویان، گام‌های موثر را برداشت.

روش‌ها

این مطالعه توصیفی - مقطعی بر روی دانشجویان و پرسنل پرستاری، مامایی، اتاق عمل بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی همدان در سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۹۱ انجام گرفت. ابتدا ۵ بیمارستان آموزشی شهر همدان انتخاب و سپس از هر بیمارستان به روش تصادفی طبقه‌ای، با توجه به تعداد بیشتر پرستاران در بیمارستان، در کل ۳۳۰ نفر از پرسنل واجد شرایط (۲۴۹ پرستار، ۸۱ ماما) انتخاب گردیدند. در گروه دانشجویان، کلیه دانشجویان ترم چهار تا هشت، به صورت دسترس‌وار مطالعه شدند (۷۶ پرستاری و ۷۴ مامایی و ۳۹ اتاق عمل). پس از اخذ رضایت‌نامه کتبی و توضیح اهداف تحقیق به دانشجویان و پرسنل شرکت‌کننده در پژوهش، پرسشنامه توزیع و داده‌ها جمع‌آوری گردید. معیار ورود به مطالعه در گروه پرسنل اشتغال به‌عنوان پرستار یا پرستار اتاق عمل یا ماما بوده و به طور رسمی، پیمانی یا قراردادی (طرحی یا غیر طرحی) در بیمارستان‌ها خدمت نمایند، و دارای حداقل ۶ ماه سابقه کار باشند. در گروه دانشجویان، تحصیل در رشته پرستاری یا مامایی یا اتاق عمل، گذراندن کارآموزی در عرصه حداقل در یک بخش بالینی جز معیارهای ورود به مطالعه بود. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل دو پرسشنامه که برای گروه دانشجویان و پرسنل پرستاری و مامایی، پرسشنامه محقق ساخته شامل دو بخش: بخش اول اطلاعات دموگرافیک (۸ سؤال) و بخش دوم سنجش آشنایی از اصول اخلاق حرفه‌ای (۴۰ سؤال) بود. در بخش دوم گروه دانشجویان و پرسنل اتاق عمل پرسشنامه محقق ساخته شامل دو بخش

پزشکی اخلاق حرفه‌ای است (۵، ۶). اخلاق حرفه‌ای، مجموعه‌ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری است که رفتار افراد و گروه‌ها را تعیین می‌کند و یک فرایند تفکر عقلانی است که هدف آن محقق کردن این امر است که در سازمان چه ارزش‌هایی را چه موقع باید حفظ و اشاعه نمود (۸، ۷) و مجموعه‌ای از کنش‌ها و واکنش‌های اخلاقی پذیرفته شده است تا مطلوب‌ترین روابط اجتماعی ممکن را برای اعضای خود در اجرای وظایف حرفه‌ای فراهم آورد، همچنین نوعی تعهد اخلاقی و وجدان کاری نسبت به هر نوع کار، وظیفه و مسئولیت است. اخلاقی بودن در حرفه حاصل دانستن، خواستن، توانستن و نگرش است (۶). اخلاق حرفه‌ای یک فرایند تفکر عقلانی با هدف محقق کردن حفظ و اشاعه ارزش‌های حرفه‌ای است تا بهینه‌ترین وضعیت تحقق حقوق ذی‌نفعان را در سایه روابط اجتماعی مطلوب فراهم آورد (۹) و اخلاق، بخش تفکیک‌ناپذیر و جدا نشدنی زندگی است که در جستجوی درست و نادرست و تبیین خوب و بد در مجموعه‌ای از رفتارها در شرایط مختلف می‌باشد (۱۰). اصل مراقبت انحصاراً مختص دنیای انسان است و رعایت اخلاق مراقبت به معنی احترام به شان انسان و اصولاً مراقبت از انسان‌ها عملی اخلاقی است (۱۱). اخلاق حرفه‌ای به عنوان یکی از عناصر زیر بنایی آموزشی حرفه‌ای، کارکنان پرستاری و مامایی را موظف به رعایت اصولی می‌نماید تا در کنار آن مددجو با اطمینان و اعتماد بیشتری مراقبت‌ها را دریافت نماید و هرگونه خلل در این زمینه می‌تواند مراقبت‌ها را تحت‌الشعاع قرار دهد (۱۲) و از عناصر ضروری در حرفه پرستاری، مامایی، اتاق عمل می‌باشد. شاغلین در این رشته‌ها با آگاهی یافتن از علم اخلاق می‌توانند دانش حرفه‌ای خود را ارتقاء داده و امکان ایجاد محیط فیزیکی، اجتماعی و روانی مناسب را برای بیماران فراهم نمایند (۱۳). مسائل اخلاقی توانسته‌اند عمده‌ترین توجهات از بیمار را به خود اختصاص دهند، مسائلی نظیر ایمنی، آسایش، حفظ حریم خصوصی، آرامش و رضایت آگاهانه، هیچ‌گاه به طور مجزا از اقدامات و مسئولیت‌های پرستاری برای بیماران مذکور در نظر گرفته نمی‌شود. لذا ضرورت یک ارتباط ویژه و مطلوب مبتنی بر اصول اخلاقی، بین پرسنل و بیماران کاملاً احساس می‌شود. مطالعه‌ای در شیراز نشان داد میزان آگاهی و بکارگیری اصول اخلاقی در مراقبت و تصمیم‌گیری بالینی در پرستاران در حد مطلوب نبوده و پرستاران توانایی بکارگیری دانش اخلاقی در محیط کار را نداشتند (۱۴). همچنین در مطالعه نصیریانی و همکاران

استنباطی پارامتریک شامل آنالیز همبستگی پیرسون و با استفاده از نرم‌افزار SPSS.Ver.16 تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها

نتایج نشان داد که در گروه پرسنل (پرستاری و مامایی و اتاق عمل) ۹۶ نفر (۳۳/۲ درصد) در گروه سنی ۲۶-۳۰ سال، ۲۵۴ نفر (۸۷/۹ درصد) زن و ۲۶۴ نفر (۹۱/۴ درصد) دارای تحصیلات کارشناسی، ۱۰۶ نفر (۳۶/۷ درصد) دارای سابقه کاری ۱-۵ سال و اکثریت (۶۷/۱ درصد) در بخش عمومی مشغول بکار بودند. در گروه پرسنل اتاق عمل ۲۸ نفر (۶۸/۸ درصد) در گروه سنی ۲۰-۳۰ سال و ۳۶ نفر (۸۷/۸ درصد) را زنان تشکیل می‌دادند.

در گروه دانشجویان (پرستاری و مامایی و اتاق عمل) ۱۱۴ نفر (۷۶ درصد) در گروه سنی ۲۱-۲۳ سال، ۱۱۷ نفر (۷۸ درصد) زن، ۵۸ نفر (۳۸/۷ درصد) دانشجوی ترم ۷، ۷۶ نفر (۵۰/۷ درصد) در رشته پرستاری و ۷۴ نفر (۴۹/۳ درصد) در رشته مامایی مشغول به تحصیل بودند. از نظر بخش کارآموزی، ۹۳ نفر (۶۲ درصد) در بخش عمومی، ۵۳ نفر (۳۵/۳ درصد) در اتاق زایمان مشغول به گذراندن کارآموزی بودند. ۵۶ نفر (۳۷/۳ درصد) دارای سابقه کار دانشجویی و یا بالینی بودند و میزان سابقه کار دانشجویی ۹۶ نفر (۶۴/۳ درصد) زیر یک‌سال بود. در دانشجویان اتاق عمل ۳۷ نفر (۹۴/۱ درصد) در گروه سنی ۲۰-۳۰ سال، ۳۱ نفر (۷۹/۵ درصد) زن و ۱۵ نفر (۳۸/۵ درصد) دانشجوی ترم ۴، و در اتاق عمل بیمارستان ۳۱ نفر (۷۹/۵ درصد) مشغول به گذراندن کارآموزی بودند.

نتایج نشان داد که میزان آگاهی پرسنل پرستاری و مامایی در سه حیطه ارتباطی، قانونی، و خصوصاً حیطه اخلاق - حرفه‌ای، در حد متوسط بود. بیشترین آگاهی پرسنل پرستاری و مامایی در حیطه اخلاق - حرفه‌ای شامل: ۹۸/۸ درصد احترام به باورهای اعتقادی بیمار، ۹۸/۴ درصد معرفی خود، ۹۸/۳ درصد پاسخگویی به سؤالات بیماران و انجام پروسیجرهای پرستاری به نحو صحیح، ۹۷/۹ درصد ارائه مراقبت بدون توجه به قومیت، ۹۷/۵ درصد وقت شناسی، ۹۷/۸ درصد احساس مسئولیت بود. (جدول ۱).

اطلاعات دموگرافیک (۸ سؤال) و بخش دوم با توجه به شرایط کاری شامل اصول اخلاق حرفه‌ای (۲۰ سؤال)، حیطه‌ی اخلاق حرفه‌ای (۲۳ سؤال)، حیطه ارتباط با بیمار و همکاران (۸ سؤال) و حیطه قانونی (۹ سؤال) بود. در گروه دانشجویان و پرسنل اتاق عمل پرسشنامه محقق ساخته شامل دو بخش اطلاعات دموگرافیک (۸ سؤال) و بخش دوم با توجه به متفاوت بودن شرایط کاری شامل اصول اخلاق حرفه‌ای (۲۰ سؤال) طراحی شد که حیطه اخلاق حرفه‌ای (۱۳ سؤال)، حیطه ارتباطی (۳ سؤال) و حیطه قانونی (۴ سؤال) بود.

پرسشنامه‌ها در دو گروه با استفاده از مقیاس ۴ گزینه‌ای لیکرت (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) به هر سوال نمره ۱-۴ اختصاص داده شد به طوری نمره ۱ نداشتن آگاهی، نمره ۲ آگاهی کم و نمره ۳ آگاهی متوسط، نمره ۴ آگاهی خوب بود. اعتبار علمی پرسشنامه از روش روایی محتوی تعیین شد. بدین منظور از نظرات کارشناسی ۱۵ نفر از اعضای هیئت علمی دانشکده پرستاری و مامایی استفاده و اصلاحات لازم به عمل آمد. جهت تعیین پایایی سوالات یک مطالعه آزمایشی بر روی ۱۰ نفر در دو نوبت با فاصله زمانی ۱۰ روز در دانشکده‌های پرستاری و مامایی و پیراپزشکی انجام گرفت و ضریب پایایی سوالات با استفاده از آلفای کرونباخ در گروه پرسنل و دانشجویان پرستاری و مامایی (۰/۸۲) و در گروه دانشجویان و پرسنل اتاق عمل (۰/۷۷) بدست آمد. در نهایت با توجه به میانگین و انحراف معیار نمره کسب شده از پرسشنامه، در گروه دانشجویان و پرسنل پرستاری و مامایی افرادی که نمره‌ی آگاهی آن‌ها کمتر از ۴۰ بود آگاهی ضعیف، بین ۴۱-۶۴ آگاهی متوسط و بیشتر از ۶۵ با آگاهی خوب در گروه دانشجویان و پرسنل اتاق عمل افرادی که نمره‌ی آگاهی آن‌ها کمتر از ۲۰ بود آگاهی ضعیف، بین ۲۱-۳۴ آگاهی متوسط و بیشتر از ۳۵ با آگاهی خوب طبقه‌بندی شدند. سطح معنی‌داری آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد. داده‌ها پس از جمع‌آوری اطلاعات، جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگراف - اسمیرنوف و برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی شامل جداول، نمودارها و شاخص‌های عددی مناسب و آمار

جدول ۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی آگاهی پرسنل پرستاری و مامایی در حیطه ارتباطی، قانونی و اخلاق - حرفه‌ای

نوع حیطه میزان آگاهی	ارتباطی		قانونی		حرفه‌ای	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
خوب (≤ ۶۵)	۳۱/۱	۹۰	۱/۷	۵	۲۶/۶	۷۷
متوسط (۴۱-۶۴)	۶۳/۰	۱۸۲	۴۹/۵	۱۴۳	۶۸/۹	۱۹۹
ضعیف (≥ ۴۰)	۵/۹	۱۷	۴۸/۸	۱۴۱	۴/۵	۱۳
کل	۱۰۰	۲۸۹	۱۰۰	۲۸۹	۱۰۰	۲۸۹

احترام به حقوق انسانی بیمار، ۹۰/۷ درصد در نظر گرفتن بیمار به عنوان انسان و پرهیز از ذکر عناوین پزشکی به جای نام بیمار، ۹۳/۳ درصد احترام به استقلال فردی و کسب رضایت آگاهانه از بیمار، ۹۰ درصد پذیرش انتقاد از طرف همکاران و اعضای تیم درمانی، ۹۱/۳ درصد پرهیز از دخالت‌های بی مورد در کار همکاران بود (جدول ۲).

همچنین نتایج نشان داد میزان آگاهی دانشجویان پرستاری و مامایی در سه حیطه قانونی، اخلاق و حرفه ای، و خصوصاً در حیطه ارتباطی در حد متوسط بود. بیشترین آگاهی دانشجویان پرستاری و مامایی در حیطه ارتباطی شامل: ۹۸ درصد در زمینه احترام به همراهان بیمار و همکاران و کادر تیم درمانی، ۹۷/۳ درصد ارائه مراقبت‌های پرستاری و رعایت

جدول ۲: توزیع فراوانی آگاهی دانشجویان پرستاری و مامایی در حیطه ارتباطی، قانونی و اخلاق - حرفه ای

نوع حیطه میزان آگاهی	ارتباطی		قانونی		حرفه ای	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
خوب (≥۶۵)	۴۴	۶۶	۳۲/۶۶	۴۹	۶۲	۴۱/۳۳
متوسط (۴۱-۶۴)	۴۶	۶۹	۳۸	۵۷	۶۵	۴۳/۳۳
ضعیف (≤۴۰)	۱۰	۱۵	۲۹/۳۴	۴۴	۲۳	۱۵/۳۴
کل	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۰۰

در گروه پرسنل اتاق عمل، در مجموع در ۳ حیطه ارتباطی، قانونی و اخلاق - حرفه‌ای، ۴۱/۵ درصد با میانگین $۳۳/۱۴ \pm ۱/۳۵$ از میزان آگاهی متوسط و ۵۸/۵ درصد از میزان آگاهی خوب برخوردار بودند (میانگین $۳۷/۱۲ \pm ۲/۱۴$) که نشان‌دهنده آن است که بیشتر پرسنل اتاق عمل در زمینه اصول اخلاق حرفه‌ای دارای آگاهی در سطح خوب بودند. بیشترین آگاهی پرستاران اتاق عمل از اصول اخلاق حرفه‌ای؛ چک نمودن وسایل در هر شیفت (۹۷/۶ درصد)، عدم توجه به رعایت حریم بیمار در هر شرایطی (۹۷/۶ درصد)، استفاده از وسایل استریل (۹۵/۱ درصد)، عدم توجه به ظاهر خود (۹۵/۱ درصد)، استفاده از تجارب دیگران (۹۰/۳ درصد)، پاسخ گویی به سوالات بیمار (۸۵/۴ درصد) بود (جدول ۳).

دانشجویان اتاق عمل، در ۳ حیطه ارتباطی، قانونی و اخلاق - حرفه‌ای ۲/۶ درصد از میزان آگاهی ضعیف (میانگین $۱/۶۱ \pm ۱/۵۳$) و ۴۳/۶ درصد از میزان آگاهی متوسط (میانگین $۲/۲۴ \pm ۳۲/۲۱$) و ۵۳/۸ درصد از میزان آگاهی خوب (میانگین $۱/۶۵ \pm ۳۶/۰۲$) برخوردار بودند که نشان‌دهنده آن است که بیشتر دانشجویان اتاق عمل در زمینه اصول اخلاق حرفه‌ای دارای آگاهی در سطح خوب قرار داشتند. همچنین نتایج نشان داد که بیشترین آگاهی دانشجویان اتاق عمل در زمینه اخلاقی - حرفه‌ای به ترتیب شامل: داشتن وجدان کاری (۹۴/۹ درصد)، استفاده از وسایل استریل (۹۴/۸ درصد)، استفاده از تجارب دیگران (۹۲/۳ درصد)، چک نمودن وسایل در هر شیفت (۸۹/۷ درصد)، رعایت حریم بیمار (۸۴/۶ درصد) (جدول ۳) بود.

جدول ۳: توزیع فراوانی آگاهی دانشجویان و پرستاران اتاق عمل در حیطه ارتباطی، قانونی و اخلاق - حرفه ای

گروه	آگاهی خوب (≤۳۵)		متوسط (۲۱-۳۴)		ضعیف (≥۲۰)		جمع کل
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
دانشجویان اتاق عمل	۵۳/۸	۲۱	۴۳/۶	۱۷	۲/۶	۱	۳۹
پرسنل اتاق عمل	۵۸/۵	۲۴	۴۱/۵	۱۷	۰	۰	۴۱

وضعیت استخدام پیمانی و رسمی و شاغل در بخش‌های عمومی آگاهی در حیطه اخلاقی بالاتر بود، همچنین با افزایش سابقه کار (۵ سال و بالاتر) آگاهی افراد در حیطه قانونی افزایش یافته بود و افراد شاغل در بخش عمومی آگاهی بیشتری در حیطه ارتباطی داشتند. نتایج حاکی از وجود همبستگی مثبت و معنی‌داری بین سه حیطه بود که در جدول شماره چهار بیان شده است.

طبق آزمون مجذور کای دو، از بین متغیرهای مورد بررسی در گروه پرسنل پرستاری و مامایی و اتاق عمل، بین حیطه اخلاقی با وضعیت استخدامی و بخش مورد خدمت ($P=۰/۰۱$) و بین حیطه قانونی با سابقه کار ($P=۰/۰۰۳$)، و بین حیطه ارتباطی با بخش مورد خدمت، ارتباط معنی‌داری وجود داشت ($P=۰/۰۰۳$). در گروه دانشجویان پرستاری و مامایی و اتاق عمل، بین حیطه اخلاقی با ترم تحصیلی ارتباط معنی‌داری مشاهده شد ($P=۰/۰۲$). به طوری که در افراد با

جدول ۴: میزان همبستگی بین حیطه‌های اخلاق حرفه‌ای، حیطه قانونی، ارتباطی در واحدهای پژوهش

نام حیطه	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
ارتباطی و قانونی	$r=0/46$	$P < 0/001$
ارتباطی و اخلاق حرفه‌ای	$r=0/73$	$P < 0/001$
قانونی و اخلاق حرفه‌ای	$r=0/56$	$P < 0/001$

بحث و نتیجه‌گیری

میزان آگاهی پرسنل و دانشجویان پرستاری و مامایی در حیطه اخلاقی و حرفه‌ای و قانونی در سطح متوسط، و در پرسنل و دانشجویان اتاق عمل میزان آگاهی در حیطه اخلاقی و حرفه‌ای و قانونی در سطح خوب ارزیابی شد، بنابراین میزان آگاهی پرسنل پرستاری و مامایی از اصول اخلاق حرفه‌ای به میزان کمتری بود ولی کلیه واحدها با اصول اخلاق حرفه‌ای در حوزه ارتباطی آشنا بودند. کلیه پرسنل حرفه پزشکی برای ارائه خدمات با کیفیت، باید به اصول اخلاقی کاملاً آشنا باشند. مراقبت براساس اخلاق حرفه‌ای، رفاه مددجو را بالا می‌برد (۱۶) و توجه به مباحث اخلاقیات هنگام سرمایه‌گذاری در آموزش عالی باید مد نظر قرار گیرد، زیرا پایبندی به ارزش‌های اخلاقی است که باعث گرایش به مسئولیت‌پذیری و تعهد و در نتیجه عرضه خدمات بهتر می‌شود. در پژوهش حاضر اکثر پرسنل واحدهای پژوهش دارای مدرک تحصیلی لیسانس بودند. در مطالعه جوزی (۱۷)، وائث (۱۸)، رنگرز (۱۹) اکثریت پرسنل شرکت‌کننده در تحقیق دارای مدرک کارشناسی بودند، که هم‌راستا با نتایج حاضر است. در پژوهش حاضر، بیشترین میزان آگاهی پرسنل پرستاری و مامایی از اصول اخلاق حرفه‌ای در حوزه انسانی و حرفه‌ای به ترتیب شامل: احترام به بیمار و باورهای اعتقادی، انجام پروسیجرهای پرستاری به نحو صحیح، پاسخ‌گویی به سوالات بیماران، ارائه مراقبت بدون توجه به قومیت، وقت‌شناسی بود و در گروه دانشجویان این رشته بیشترین آگاهی به ترتیب در زمینه مسئولیت‌پذیری، رازداری، وقت‌شناسی، متعهد بودن، حفظ حریم خصوصی بیمار، احترام به حریم بیمار در هنگام اجرای مراقبت، و عدم قصور در ارائه مراقبت به بیمار و ارائه مراقبت کامل و صحیح بود. در گروه دانشجویان اتاق عمل بیشترین آگاهی از اصول اخلاق حرفه‌ای به ترتیب شامل وجدان‌کاری، استفاده از وسایل استریل، و در گروه پرسنل اتاق عمل چک نمودن وسایل در هر شیفت، عدم توجه به رعایت حریم بیمار در هر شرایطی، استفاده از وسایل استریل، عدم توجه به ظاهر خود بود. نتایج مطالعه بیگ‌مرادی و همکاران گویای آن بود که در بخش مراقبت‌های ویژه همدان، آگاهی از

اصول اخلاقی در زمینه مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی و حفظ اسرار بیمار، در حد مطلوب بود (۲۰)، همچنین در مطالعه معماریان و همکاران مشخص گردید از عوامل داخلی موثر بر صلاحیت بالینی مسئولیت‌پذیری، پاسخ‌گویی، احترام، ارتباط موثر، دانش و رعایت اخلاق بود (۲۱). نتایج مطالعه جوزی نشان داد که در مورد آگاهی پرستاران از منشور حقوق بیمار تعداد محدودی اطلاعات کافی داشتند (۱۷). مراقبت به موقع و صحیح از بیمار، به عنوان مهم‌ترین نتایج رعایت حقوق بیمار شناخته شده است (۲۲). مطالعه خادم و همکاران، در حیطه اخلاق پزشکی نشان داد که وجود کدهای اخلاقی نظیر احترام به بیمار بدون توجه به عوامل نژادی، فرهنگی، مذهبی و قومی، آموزش به بیمار، تعهد به صداقت، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی، حفظ اسرار و رازداری، حق قبول یا امتناع از درمان، حق دسترسی به اطلاعات و ارتقای کیفیت مراقبت از بیمار می‌تواند به عنوان منبع اولیه‌ای برای ارزیابی وضعیت موجود عملکرد اخلاقی محسوب شود (۲۳)، که نتایج این تحقیقات با پژوهش حاضر همخوانی دارد.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که در حیطه ارتباطی، قانونی و اخلاق حرفه‌ای، پرسنل و دانشجویان پرستاری و مامایی از آگاهی متوسط، برخوردارند. در این حیطه بیشترین آگاهی دانشجویان در زمینه اعتقاد به وجدان‌کاری، احتیاط در ارائه مداخلات مراقبتی بی‌خطر، گزارش خطاهای حرفه‌ای، ارائه راه حل مناسب در رفع چالش‌های اخلاقی بود. در تحقیق معماریان و خداویسی، نتایج نشان داد که رعایت کدهای اخلاقی مانند: مسئولیت‌پذیری، پاسخ‌گویی، احترام، ارتباط موثر، دانش و رعایت اخلاق، گزارش خطا و حفظ اسرار در حد مطلوب یا متوسط بوده است (۲۱، ۲۴) که تأییدکننده نتایج مطالعه حاضر می‌باشد.

در تحقیق حاضر در زمینه میزان آشنایی پرستاران و ماماها شغل، از اصول اخلاق حرفه‌ای در حوزه ارتباطی به ترتیب در زمینه احترام به همکاران، مشورت با اعضای تیم درمانی، احترام به حقوق بیمار، ارائه مراقبت با حفظ عزت و احترام به مددجو و خانواده او و احترام به استقلال فردی بیمار توافق داشتند و در گروه دانشجویان در این حیطه بیشتر دانشجویان

نشد (۳۱، ۳۰) که نتایج این دو مطالعه مغایر پژوهش حاضر است. دلیل متفاوت بودن نتایج مطالعه با مطالعات دیگر می‌تواند ناشی از متفاوت بودن جامعه پژوهش و فرهنگ حاکم بر آن جوامع باشد. در نهایت با توجه به یافته‌های بدست آمده از مطالعه حاضر می‌توان نتیجه گرفت، میزان آگاهی پرسنل و دانشجویان اتاق عمل در سطح خوب، و در گروه پرسنل و دانشجویان پرستاری و مامایی میزان آگاهی از اصول اخلاق حرفه‌ای در حد متوسط بوده است، لذا کلاس‌های بازآموزی ضمن خدمت در زمینه اخلاق حرفه‌ای برای آن‌ها توصیه می‌گردد. از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به محدود بودن حجم نمونه و عدم شرکت سایر گروه‌های علوم پزشکی در مطالعه، اشاره کرد. در مشاغل مرتبط با علوم پزشکی بدلیل نقش بسزایی که در زمینه مراقبت از بیماران و سلامت جامعه برخوردارند، بررسی میزان آگاهی آنان در زمینه اصول اخلاق حرفه‌ای و همچنین تلاش در جهت ارتقای آگاهی آنان در این زمینه بسیار حائز اهمیت است، بنابراین انجام مطالعات گسترده‌تر در زمینه شناخت و آموزش اصول اخلاق حرفه‌ای در کلیه گروه‌های علوم پزشکی پیشنهاد می‌شود.

قدردانی

این مطالعه حاصل از بخشی از انجام سه طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی همدان با شماره‌های: ۱۶/۳۵/۳۶۳/پ و ۱۶/۳۵/۱/۲۲۹۵/پ و ۱۶/۳۵/۱۱۰۸/پ است که با حمایت مالی معاونت پژوهشی در کمیته تحقیقات دانشجویی به تصویب رسیده است. پژوهشگران از کمیته تحقیقات دانشجویی، معاونت پژوهشی، و پرسنل پرستاری و مامایی و کلیه کسانی که در این زمینه همکاری نموده‌اند صمیمانه قدردانی می‌کنند.

در زمینه احترام به همراهان بیمار، همکاران و کادر تیم درمانی، ارائه مراقبت‌های پرستاری با رعایت احترام به حقوق انسانی بیمار، کسب رضایت آگاهانه از بیمار، موافق بودن. یکی از یافته‌های اشک تراب حاکی از این بود که پزشکان و پرستاران نسبت به خواسته‌ها و تقاضاهای بیمار بی‌توجهی می‌کنند و اطلاعات کافی و درست به بیماران ارائه نمی‌شود (۲۶)، که نتایج این مطالعه با مطالعه حاضر همسو نیست در حالی که مطالعه محمدنژاد و همکاران نشان داد که میزان آگاهی پرسنل پرستاری در حوزه ارتباط با بیمار در حد مطلوب است (۲۷) که با مطالعه حاضر همخوانی دارد. نتایج پژوهش Hasin و همکاران نشان داد که اکثریت پرستاران در برقراری ارتباط با بیماران عملکرد نامطلوب داشتند (۲۸) که نتایج این مطالعه با مطالعه حاضر هم‌راستا نیست. رعایت حقوق بیمار در عرصه خدمات سلامت، نقش مهمی در بهبود و تنظیم رابطه پرستار بیمار ایفا می‌کند و در مدیریت نظام سلامت از اهمیت بالایی برخوردار است. کیفیت مراقبت سلامت و بهبود خدمات، ویژگی‌های اصلی در تمایز بین سازمان‌های مراقبت بهداشتی هستند. پرستاران نقش مهمی در مراقبت از بیماران به عهده دارند (۲۹). بنابراین با توجه به مطالعات بیان شده می‌توان گفت در صورت آشنایی شاغلین این رشته‌ها از حقوق بیمار، کیفیت رابطه با بیمار و در نتیجه افزایش رضایت‌مندی مددجویان حاصل می‌شود.

از بین متغیرهای مورد بررسی در گروه پرسنل بین حیطة اخلاقی با وضعیت استخدامی و بخش مورد خدمت، و بین حیطة قانونی با سابقه کار، و بین حیطة ارتباطی با بخش مورد خدمت، ارتباط معنا داری وجود داشت، و در گروه دانشجویان بین حیطة اخلاقی با ترم تحصیلی ارتباط معنا داری دیده شد. در مطالعه Jensen و Tefagh بین رعایت اصول اخلاقی با سابقه کار، سن و بخش محل خدمت رابطه معنی‌داری دیده

References

- Oveisi S. Nursing [Principles and Technology Purtopry]. 1^{sd} ed. Tehran: Salmy Pub; 2001. [Persian]
- Khalili A, Davodi M, Pouladi S, Paymard A, Shayan A, Azodi P, et al. Comparative Study on the Effect of Professional Ethics Education Using Two Methods, Group Discussion and Multi-Media Software on the Knowledge of Nursing Students. Research Journal of Pharmaceutical, Biological and Chemical Sciences 2016; 7 (4): 2776-81.
- Fezipour H, Mojarrab R, Rayi F, Javidmanesh F. [Evaluation of the patients rights fasilitator factors, with an emphasize on the charter of patients rights (a case study of nurses'attitudes in public hospitals of Urmia)]. Journal of Urmia Nursing and Midwifery Faculty 2016;14 (8): 692-701. [Persian]
- Idowu SO, Capaldi N, Zu L. [Encyclopedia of corporate social responsibility]. 1^{sd} ed. New York: Springer Berlin; 2013.

5. Mercuri JJ, Iorio R, Zuckerman JD, Bosco JA. Ethics of Total Joint Arthroplasty Gainsharing. *JBJS* 2017;99 (5):e22. doi: 10.2106/JBJS.16.00594.
6. fazeli Z, fazeli bavand pour F, rezaee tavirani M, mozafari M, haidari moghadam R. [Professional ethics and its role in the medicin]. *sjimu* 2013; 20 (5) :10-17. [Persian]
7. Borhani F and et al. [Develop Competence of Nursing Professional Ethics Needs and Challenges in Ethics education]. *Journal of Ethics and History of Medicine* 2009; 3 (3): 71-81.[Persian]
8. Imanipour M. Ethical principles in education. *ijme* 2012; 5 (6) :27-41
9. Peters RS. *Ethics and Education (Routledge Revivals):* Routledge; 2015.
10. McCarthy J, Gastmans C. Moral distress: A review of the argument-based nursing ethics literature. *Nursing ethics* 2015;22(1):131-52. doi: 10.1177/0969733014557139.
11. Alinia SH .[The Basic Concepts survey Status of the Nursing Process and Health Education. Bruner sudars]. 1^{sd} ed .Tehran: Salmy pub;2008.[Persian].
12. shahraki vahed A, Mardani mahmooleh M, Rezvani F. [Professional Ethic in Anesthesia and Operating Room]. 1^{sd} ed. Tehran: Gameenegar Pub; 2008. [Persian].
13. Habibzadeh H ,Ahmadi F, Vanaki Z. [Ethics in the Iranian Nurses Professional practice]. *Journal of Ethics and History of Medicine* 2010; 3 (3): 2-36. [Persian]
14. Sokhanvar R. [The effect knowledge of nursing ethics in clinical decision-makings and applying the perspective of working nurses in Shiraz University of Medical Sciences].[Dissertation] Shiraz: Shiraz University of Medical Sciences1997. [Persian]
15. Nasiriani K, Farnia F, Nasiriani F. [Study of respecting patients' rights from nurse's point of view employed in Yazd hospitals]. *Journal of Legal Medicine of Islamic Republic of Iran* 2007; 13 (45): 33-37. [Persian]
16. Blais K. *Professional nursing practice: Concepts and perspectives:* Pearson; 2015.
17. Jouzi H, Ashktorab T, Abasi M, Delpisheh A, Menati R, Shahmir L. [Investigate organizational factors associated with patient rights from viewpoint nurses and patients in educational hospitals affiliated to the Ilam University of Medical Sciences]. *Journal of Medical Ethics* 2013; 7 (23):141-160.[Persian]
18. Vasegh Rahimparvar Sf, Nasiriani L, Faraj Khoda T, Bahrani N. [Compliance rate of midwives with the professional codes of ethics in Maternal Child Health Centers in Tehran]. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine* 2014;7 (2): 46-56.[Persian]
19. Rangraz jeddi F, Rabiee R. [A study on the attitude of physicians and nurses of Kashan Hospitals about the charter of patients' right, 2003]. *Feyz Journal of Kashan University of Medical Sciences* 2006;10(3):40-6.[Persian]
20. Beikmoradi a, Rabiee S, Khatiban M, Cheraghi, Mohammad Ali. [Nurses distress in intensive care unit: a survey in teaching hospitals]. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine* 2012;5(2):58-69.[Persian]
21. Memarian R, Salsali M, Vanaki Z, Ahmadi F, Hajizadeh E. [Factors Affecting the Process of Obtaining Clinical Competency]. *ZUMS Journal* 2006; 14 (56): 40-9.[Persian]
22. Gosie Arkvazy H. Investigate organizational the factors associated with observance patient's rights view of nurses and patients in hospitals affiliated to the city of Ilam University of Medical Sciences. *Journal of Medical Ethics* 2013;7 (23): 60-141.
23. Khadem Alhoseini Z, Khadem Alhoseini M, Mahmodian F. [Investigate Opinion of Medical Students of Shiraz university of medical science in maintaining and disclosing HIV disease]. *Journal of Medical Ethics* 2009;3 (10):75-81.[Persian]
24. Khodaveisi M, Hosni P. Clinical nurses' experiences of moral stress. *Scientific Journal of Faculty of Nursing and Midwifery* 2012; 22:77.
25. Karampourian A, Mohammadi N, Imani B, Dashti S. [Stabilization students' awareness based on training classes in EMS]. *Pajouhan Scientific Journal* 2013; 11 (3): 29-36.[Persian]
26. Sadeghi R, Ashktorab T. [Ethical Problems Observed by Nurse Students: Qualification Approach]. *Medical Ethics Journal* 2016;5 (15):43-62.[Persian]

27. Mohamadnejad E. [Knowledge of nurses and patients in a teaching hospital in 2009]. *Medical ethics* 2012;6 (19): 67-82.[Persian]
28. Hasin M, Seeluangsawat R, Shareef M. Statistical measures of customer satisfaction for health care quality assurance: a case study. *International Journal of Health Care Quality Assurance*. 2001; 14 (1): 6-14.
29. Ghodsi Z, Hojjatoleslami S. Knowledge of students about Patient Rights and its relationship with some factors in Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012; 31:345-8. doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.12.065
30. Jensen A, Lidell E. The influence of conscience in nursing. *Nursing Ethics*. 2009;16(1):31-42. doi: 10.1177/0969733008097988.
31. Tefagh M, Nikbachat A, Mehran A, Din Mohammadi N. Survey rate of observance of professional ethics in drug order implementation by nurses. *Life Magazine*. 2004;10 (23):77-9.

Evaluating staff and students' knowledge about professional ethics in the Field of Communication, Law and Ethics

Mohammadi N¹, Gholami N², Rezaei S³, Zangeneh M⁴, Shahnavaizi M⁵, Roshanaei Gh⁶, Shayan A^{7*}

Received: 2017/03/03

Accepted: 2018/01/13

Abstract

Introduction: One aspect of medical ethics is professional ethics observance in the provision of care. Professional ethics is a set of principles and standards of human behavior that determines the behavior of individuals and groups and it is very important to know and understand its areas. The aim of this study was to determine staffs and students' knowledge about the principles of professional ethics in communication, rules and ethics fields.

Methods: This is a descriptive and cross-sectional study. 330 nurses, midwives and nurses of the operating room and 76 nursing students, 74 midwifery students and 39 operating room students that were selected by stratified random sampling method participated in this study in 2016. Data collection tool was a questionnaire in two parts, the first part contained demographic characteristics and the second part include familiarity with the professional ethics, rules, regulation and communication. Validity of the questionnaire was confirmed by content validity and by using Cronbach's alpha, index reliability questions was determined in the students, nursing and midwifery staff (0.82) and in the students and operating room staff was (0.77) as well. Data were analyzed by using descriptive statistics, correlation analysis and chi-square test through SPSS.

Results: The results of this study showed that in the staffs, nursing and midwifery students, knowledge level in 3 areas of communication, legal and the ethical-professional was at the moderate level, and in the staffs and operating room students level of knowledge in these three areas were estimated at a good level. According to chi square test, among the variables studied in the nursing and midwifery and operating room group, there was a significant differences between the ethical domain and the employment status ($P=0.001$), the legal domain with work experience ($P=0.003$) and the domain of communication with the service sector ($P=0.003$) respectively. In the nursing and midwifery students' room, there was a significant relationship between the ethical domain and the academic term ($P=0.02$).

Conclusion: generally, the knowledge of the operating room staff and the students was good and in the staff, nursing and midwives students the level of awareness of professional ethics was moderate so in-service retraining courses about professional ethics is recommended.

Keywords: information, staff, Students, Professional Ethics

Keywords: Awareness, Staff, Students, Ethics, Professional

Corresponding Authors: Shayan A, Department of midwifery, Mother and Child Care Research Center, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran arezoo.shayan2012@yahoo.com

Mohammadi N, Department of Nursing, Chronic Home Health Research Center, Mother and Child Care Research Center, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

Gholami N, school of Nursing and Midwifery, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

Rezaei S, school of Nursing and Midwifery, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

Zanganeh M, Isfahan University, Isfahan, Iran

Shahnavaizi M, school of Nursing and Midwifery, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

Roshanaei GH, Department of Statistics and Epidemiology, Non-Diagnostic Modeling Research Center, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran